

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ООН У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕПЛЕТЕННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ІЗ ПРОБЛЕМОЮ БІДНОСТІ

Дерід Ірина Олександрівна

Доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічної теорії

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

к.е.н., доцент

i.a.derid@karazin.ua

Довбня Олена Миколаївна

Доцент кафедри філософії, історичних та соціальних дисциплін

Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва

кандидат філософ. наук, доцент

В докладі ООН 1991 р. зазначалося: «Дійсна мета розвитку – розширення можливостей вибору у людей». Під цим передбачається можливість жити довгим, здоровим і творчим життям, включаючи політичну свободу, гарантовані права людини і самоповагу. З цієї точки зору, бідність – це відсутність можливості здійснити вибір. Бідність не дає можливості людині повноцінно брати участь у суспільному житті, що означає вразливість перед насильством, життя в невідповідних і схильних до небезпеки місцях, без доступу до чистої води і санітарії. ООН давно займається проблемою бідності, в тому числі проблемою вимірювання бідності [1, с. 3-4]. Сьогоднішній узгоджений на глобальному рівні поріг бідності становить 1,90 дол. США на день за паритетом купівельної спроможності (ПКС) [1, с. 5]. Цей поріг, як і той, що був установлений до нього (1 дол. США) піддається активній критиці з боку багатьох експертів. У звіті ООН за 2017 р. зазначалося, що у світі 760 млн людей проживають за межею бідності. При цьому, останнім часом склалася тенденція пошуку коренів поганої екологічної ситуації в світі у проблемі бідності. Все частіше екологи зазначають, що злиденність – одна із причин ряду екологічних проблем. З 1970-х років більшість експертів погодилися, що

бідність та деградація навколишнього середовища є нерозривно пов'язаними. Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку відзначила (1987): «Бідність є головною причиною та наслідком глобальних екологічних проблем». Тому марно намагання вирішити екологічні проблеми без більш широкої перспективи, яка охоплює фактори, що лежать в основі світової бідності та міжнародної нерівності [2, р. 5].

Пов'язання проблеми бідності та екології відбулося вперше ще в 1974 р. на Стокгольмській Конференції ООН. Тоді Індіра Ганді відзначила, що ріст населення і відсутність доступу до землі чинять тиск на бідних людей і змушують їх до зростаючої експлуатації навколишнього середовища в передмістях. Цей процес веде до деградації ресурсів, а в довгостроковій перспективі призводить до зубожіння і ставить під загрозу життя багатьох людей. Як свідчить опублікована в 2014 р. доповідь Програми ООН з розвитку, велика частина бідного населення проживає в районах, постраждалих від руйнування навколишнього середовища, причому в ряді випадків вони самі грають вирішальну роль в руйнуванні свого довкілля. Бідні люди для свого існування не мають іншого виходу, крім безладної експлуатації природних ресурсів. Таким чином, між злиднями і руйнуванням навколишнього середовища існує тісний взаємозв'язок [3]. Щоб наочно побачити підтвердження цього факту, порівняємо місця країн у рейтингу за Індексом екологічної ефективності (комбінований показник Центру екологічної політики і права при Єльському університеті, який вимірює досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами: 1 місце у рейтингу демонструє найвищий індекс, найкращий результат) та місця країн у рейтингу за рівнем валового національного доходу на душу населення (див. табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння екологічного стану із рівнем благополуччя країн 2018 р. [4,5]

Країна	Місце у рейтингу за Індексом екологічної ефективності	Місце у рейтингу за ВНД на душу населення
Люксембург	7	1 (104 103 дол. США)
Данія	3	10 (56 307 дол. США)
Бельгія	15	20 (43 323 дол. США)

Південна Корея	60	31 (29 742 дол. США)
Російська Федерація	52	67 (10 743 дол. США)
Китай	120	77 (8 827 дол. США)
ПАР	142	93 (6 151 дол. США)
Україна	109	136 (2 639 дол. США)
В'єтнам	132	141 (2 342 дол. США)
Індія	177	148 (1942 дол. США)
Бангладеш	179	157 (1 516 дол. США)
Бенін	167	171 (827 дол. США)
Афганістан	168	185 (550 дол. США)
Бурунді	180 (останнє місце)	194 (292 дол. США)

Як видно із таблиці, залежність між поганим екологічним станом та бідністю не така вже й однозначна. Ряд бідних країн (Бурунді, Афганістан, Бенін) дійсно поєднують низький рівень доходів із поганою екологією, але є й інші екологічно постраждалі країни (Китай, ПАР, Індія, Бангладеш, В'єтнам), що відрізняються більш високим рівнем доходу на душу населення (щоправда у поєднанні із достатньо високим рівнем нерівномірності доходів). Ці країни відзначає наявність значних обсягів прямих іноземних інвестицій, джерелом яких часто виступають ТНК, зацікавлені дешевими ресурсами та сприятливою політикою щодо іноземних інвесторів в країнах розміщення. Так, Китай на 2018 р. знаходився на 3 місці в світі (з 197) за величиною ПІІ, що надійшли за рік, Індія – на 11 місці, В'єтнам – на 25, Бангладеш – на 68, ПАР – на 81 [6]. Як відомо, у свій час, саме низький рівень заробітної плати в Китаї привів сюди ряд ТНК, але з 1990 р. по 2016 р. середня місячна заробітна плата в Китаї зросла приблизно у 23 рази [7, с. 127]. Наплив ТНК в Китай у попередні роки призвів до критичної екологічної ситуації, у 2014 р. за рівнем забрудненості китайське місто Сіань стояло на 3 місці у світі, Гуанчжоу – на 8, Пекін – на 14, Шанхай – на 21. Тепер ситуація почала змінюватись на краще. Причина – зниження темпів росту і нова структурна економічна політика, націлена не стільки на експорт, скільки на підвищення якості життя мешканців Китаю [7, с. 128]. Таким чином, діяльність ТНК цілком може призвести до погіршення екології в країнах розміщення. Наприклад, на 2019 р. м. Дака знаходилося на 8 місці у світі за ступенем забрудненості, а як відомо, Бангладеш займає у світі 2 місце після Китаю за обсягом експорту швейних виробів у світі. Зростання

виробництва без природоохоронної діяльності призвело тут до забруднення ряду річок, а використання в кустарному виробництві печей, що топлять чим завгодно – до забруднення повітря. Бідність змушує до прагнення людей вижити будь-якою ціною, часто ціною екології. 75% наслідків екологічних проблем лягають на країни, що розвиваються: зменшення плодючості ґрунтів, посухи, нестача води призводять до ще більшого зубожіння бідних.

Список використаних джерел:

1. Руководство по измерению бедности. Европейская экономическая комиссия ООН. Нью-Йорк, Женева, 2017. 197 с. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2018/ECECESSTAT20174_ru.pdf (Дата обращения: 27.09.2019).
2. Forsyth T., Leach M., Scoones I. Poverty and Environment: priorities for research and policy. An overview study. Prepared for the United Nations Development Programme and European Commission. 1998. URL: http://eprints.lse.ac.uk/4772/1/Poverty_and_environment-priorities_for_research_and_study.pdf (Last Accessed: 27.09.2019).
3. Нищета в человеческом обществе. *Pars Today*. Июль 22, 2017. URL: <http://parstoday.com/ru/radio/programs-i71258> (Last Accessed: 27.09.2019).
4. Environmental Performance Index. 2018 EPI Report. URL: <https://epi.envirocenter.yale.edu/2018/report/category/hlt> (Last Accessed: 27.09.2019).
5. Рейтинг стран мира по уровню валового национального дохода на душу населения. *Гуманитарные технологии. Аналитический портал*. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gni/rating-countries-gni-info> (Дата обращения: 27.09.2019).
6. Рейтинг стран мира по урону прямым иностранным инвестициям. *Гуманитарные технологии. Аналитический портал*. URL: <https://gtmarket.ru/research/foreign-direct-investment-index/info> (Дата обращения: 27.09.2019).

7. Дерід І. О. Вплив транснаціональних корпорацій на рівень життя населення приймаючої країни: досвід Китаю. *Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2018. Вип. 8. С. 126–131.